

פרשת חקת - לדעת להעריך

(ב) ולא היה מים לעדה. על צד העונש חסרו המים לפי שלא הספידוה כראוי, כי במשה ואהרן נאמר ויבכו אותם בני ישראל וכאן לא נאמר ויבכו אותה, ונאמר ותמת שם ותקבר שם, כי במקום שמתה שם תהא קבורתה לאלתר ונשכחה כמת מלב ולא הרגישו בהעדרה כלל על כן נחסרו להם המים כדי שידעו למפרע שהבאר היה בזכות מרים.

7. במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק א - ד

וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי מֶלֶךְ עֹרֵד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי: (ב) וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדָר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִכְרַמְתִּי אֶת עֲרֵיהֶם: (ג) וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת הַכִּנְעֲנִי וַיַּחֲרֶם אֶתָּהֶם וְאֶת עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם חֶרְמָה: פ (ד) וַיַּעֲשׂוּ מִהָרָה הַהִיא דֶּרֶךְ יָם סוּף לִסְבָּב אֶת אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ:

8. רש"י במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק א

וישמע הכנעני - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג א). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות:

1.

9. רמב"ן במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק א

וישב ממנו שבי - אינה אלא שפחה אחת, לשון רש"י מדברי רבותינו. נתעוררו החכמים בזה, מפני דעתם שלא יהיו ישראל מנוצחים כלל מאויב זולתי בעת קלקלתם, כגון במלחמת עמלק הראשונה מפני שאמרו היש ה' בקרבנו (שמות יז ז), ובשניה מפני חטאם במרגלים שהזהירם משה ממנה (לעיל יד מא - מה), אבל בכל מלחמת מצוה לא נפקד מהם איש כל ימי משה. ולפיכך פירשו הכתוב הזה, וישב ממנו השבי שהיה בידו, והיא השפחה הזו ששבו אותה ישראל מהם, כלשון בכור השבי (שמות יב כט) שהוא בכור השפחה, כי לא אמר וישב ממנו אנשים או נשים וטף:

ועל דרך הפשט, ענין הכתוב כי לא הרג מהם הכנעני הזה שום אדם, אבל שבה מהם מעטים וכאשר נתן השם אותו בידם השיבו את הכל, ולא נפקד מהם איש. והזכיר הכתוב (הזה) [זה], להודיע כי מפני שראו ישראל מתחלה כי גבר הכנעני נדרו הנדר הזה להחרים כל שללם לה' וישמע השם בקולם.

קושי שנובע מחיסרון בסיסי לעומת קושי שנובע מחיסרון בהבנה

10. חזקוני במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ב

(ב) ויקהלו על משה ועל אהרן לא לקו עכשיו כמו שלקו בשאר תלונות כי הדין עמהם מאחר שלא היה להם מים.

11. אור החיים במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק א

וילחם בישראל. טעם אומרו בישראל ולא אמר עם ישראל וכמו שאמר בפרשת בשלח ויבא עמלק וישראל עם ישראל, נתכוון לומר כי הם היו סיבה למלחמה זו לצד חטאם, גם מה שאמר בסמוך וישב ממנו שבי פירוש ממנו היה הסובב לשבות שבו, והחטא הוא שהם היו סיבה להעדר הצדיק מחמת מי מריבה דכתיב (תהלים ק"ו) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, ולא למשה בלבד אלא גם לאהרן כמובן מהענין אלא שמזכיר משה שהוא העיקר:

1. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ב - ח

(ב) ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן: (ג) וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה': (ד) ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: (ה) ולמה העלייתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון וימים אין לשדות: (ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם ויאמרו לפני ה' אליהם: פ (ז) וידבר ה' אל משה לאמר: (ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם: ... (יא) וירם משה את ידו ויהי את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם: ס (יב) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: (יג) הנה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם:

2. רש"י במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק יג

(יג) ויקדש בם - שהוקדש במים מכל מקום. ואף על פי שלא דברו אל הסלע:

3. אבן עזרא במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק יג

(יג) ויקדש בם - במשה ואהרן, כטעם בקרובי אקדש (ויקרא י, ג):

4. במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ד - ו

(ד) ויסעו מהר ההר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ויתקצר נפש העם בדרך: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העלייתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: (ו) וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל:

ותקצר נפש העם בדרך - בטורח הדרך שהוקשה להם. אמרו עכשיו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בעיני הדרך

5. דעת זקנים מבעלי התוספות במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ד

(ד) ויסעו מהר ההר לסבוב את ארץ אדום וגו'. וכתוב ותקצר נפש העם כיון שראו שחזרו לאחוריהם אל הדרך המדבר היה קשה בעיניהם כמות כי היו סבורין ליכנס מיד לארץ ישראל ולאכול מתבואת הארץ ועכשיו חוזרין למקום שאין מים ומזון מצויין שם. וכי תימא מה קפידא יש כאן הרי היה להם מן לכך כתיב ונפשנו קצה בלחם הקלקל אינו דומה רואה וטועם לטועם בלא ראייה שלפי שאינו רואה ממשות הדבר שאינו (שהוא) טועם ואינו נחשב בעיניו לכלום

המאורעות שקדמו לתלונות

6. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק א - ב

ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: (ב) ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן:

כלי יקר

17. נפש החיים שער ג - הערות פרק יב

ר"ל כשהסתכלו כלפי מעלה להנח' השרף והתבוננו בכחו הרע ועכ"ז בטלוהו מלבם ולא השגיחו על כחו הנורא ושעבדו את לבם באמת רק לאביהם שבשמים לבד היו מתרפאין. והוא אמיתת ענין המתקת כחות הדינים בשרשם.

18. במדבר (פרשת חקת) פרק יט פסוק א - ב

(א) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: (ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

רש"י (ב) זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה:

19. רבינו בחיי במדבר (פרשת חקת) פרק יט פסוק ב

וצריך שתשכיל כי קצת ממשכלי האמת נסתפק להם במה שנעשית בחוץ למקדש אם היה לתוקף קדושה שתהיה קדש קדשים לגמרי, ומדרגתה יותר מכל הקרבנות הנעשים במקדש עד שאין להשוותה להם, או אם היה למעוט קדושתה שהיא חול עד שאין ראוי לעשותה במקום הקדש. ושאלו בזה: אם היא קדש קדשים, האיך היא מטמאה את הטהורים, ואם היא חול האיך היא מטהרה את הטמאים.

סיכום:

פרשת חקת היא פרשת המעבר מהמדבר לארץ ישראל. כל המעברים קשים וגם בפרשתנו אנו נתקלים בהתמודדויות שונות שגוררות תלונות מעם ישראל. פעמים שהתלונה מוצדקת יותר ופעמים כלל לא והתגובה האלוקית בהתאם. על האדם לדעת להעריך את הדברים הטובים שיש לו, פעמים רבות נסיגה אחורנית טומנת בתוכה התקדמות גדולה וכשהאדם ילמד להסתכל על ההתמודדויות ועל הנסיגות במבט נכון הוא יעריך את הדרך ומתוך כך יראה ישועה גדולה.

12. כתר יונתן במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ו

(ו) בת קול נפלה מן שמי מרום וכך אמרה באו ראו כל בני אדם כל טובות שעשיתי לעם העליתי אותם פדוים ממצרים הורדתי להם מן מן השמים ועתה חזרו והתרעמו עלי והנה נחש שגזרתי עליו מן ימי תחילת העולם, עפר יהיה מזונו ולא התרעם עלי ועמי התרעמו על מזונם ועתה יבואו נחשים שלא התרעמו על מזונם וינשכו את העם אשר התרעמו על מזונם בכך גירה מאמרו של יי בעם את הנחשים השפיפונים ונשכו את העם וימותו אוכלוסים רבים מישראל:

13. רש"י במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ו

וינשכו את העם - יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה. יבא נחש שכל המינין נטעמים לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים:

14. משיבת נפש כב

כשצריך האדם לעלות מדרגא לדרגא צריך שיהיה לו ירידה קודם העליה, כי הירידה היא תכלית העליה. ומזה יכול כל אדם להבין כמה הוא צריך להתחזק בעבודת ה', ולא יפול לעולם בדעתו מכל הנפילות והירידות שבעולם. כי אם יתאמץ ויתחזק לבלי להסתכל על זה בשום אופן שבעולם אפילו אם יעבור עליו מה, יזכה לבסוף שיתהפכו כל הירידות לעליות גדולות, כי הירידה היא תכלית העליה. ויש בזה הרבה לדבר, כי כל אחד שנפל למקום שנפל נדמה לו שעליו אינם נאמרים דברים האלה, כי נדמה לו שעליו אינם נאמרים, רק לגדולים במעלה העולים בכל פעם מדרגא לדרגא. אבל באמת תדע ותאמין, כי כל דברים אלו נאמרים גם על הקטן שבקטנים והגרוע שבגרועים, כי השם יתברך טוב לכל תמיד

15. דרשות בית ישי

בכל ענייני העולם, אין לך דבר בא לידי שלמותו עד שיעבור עליו קלקול וירידה ממעלתו הראשונה, והיא ירידה לצורך עליה. והמשל בזה ביין, כי הנה היין קודם תסיסתו, כשהוא עדיין יין מגתו, אינו ראוי לנסכים, ואין נעשה בו בן סורר ומורה. ורק לאחר שתסס והחמיץ ועשה קמחים ושמרים, אז הוא בא לכלל שלימות, ונעשה יין גמור. וכן הוא הדבר באדם ובהמה ובכל צמח האדמה, שאין עושין פרי עד שיתקלקל הזרע תחילה. וכן גרגורות וצמוקים כך הם (שבת מה, א). ואף חימוץ העיסה כיוצא בזה הוא, שתחילת חימוצה היא מתקלקלת, כמ"ש רש"י בפסחים (מג, א), ודווקא מתוך קלקול זה היא באה לידי שלימות להיות לחם אנשים, ולא כמצה שנקראת לחם עוני" [ולפי זה מפרש הגר"ש פיישר את דברי הגמרא ביומא (כב, ב) "מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול, מפני שלא היה בו שום דופי". כי "שאול היה בחינת צדיק גמור, וכדרשינן התם בן שנה שאול במלכו, כבן שנה שלא טעם חטא. משא"כ דוד שהיה בחינת בעל תשובה". למלכות שאול לא היה קיום, כי שאול מלך ללא חטא וללא "ירידות", לעומת דוד המלך שהיה "בעל תשובה" וזכה ל"ירידה" ששימשה אותו לעליה, ולפיכך למלכותו היה קיום].

16. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד א

כיוצא בדבר אתה אומר עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשור וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים

